

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת נח

תורת חסד...

גיליון מס' 69

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/נח

תורת חסד ...

אחת מן החברות הגדולות והנחשבות במשק, ביקשה למצוא עובד מיוחד, בעל חשיבה מקורית וייחודית, בכדי למנותו לתפקיד בכיר בחברה. תפקיד בו נדרשת חשיבה כזאת...

בכדי לבדוק את רמתם של מאות המועמדים שהביעו רצונם להימנות על סגל החברה, ולזכות בתפקיד הנחשק – הוצגה בפניהם שאלה קצרה ופשוטה:

אתה נוסע בכביש ראשי במרכז העיר, כשבחוץ משתוללת סופה עזה. הקור מקפיא וגשם עז ניתך ארצה. בדרכך אתה חולף על פני תחנת אוטובוס, ובה עומדים שלושה אנשים רועדים מקור.

אדם קשיש וחולני הנראה על סף עילפון. פרופסור גדול שהציל בעבר את חיירך. והחבר הכי טוב שלך...

במכוניתך ישנו מקום לאדם אחד בלבד! מי מבין השלושה תעדיף לקחת, ואלו שניים תשאיר בקור, חשופים לסערה?

שאלה תיאורטית זו, מהווה סוג של מבחן לנשאלים.

האם ראוי לקחת את האדם הזקן והחולני, שכן הוא עלול לחלות בקור העז, ואולי אף גרוע מכך. מצד שני, ייתכן והוא יתגבר על המצב, ולעומת זאת יש כאן הדדמנות שלא תחזור, באמצעותה תוכל לגמול טובה עם הפרופסור שהציל את חיירך. במבט שלישי, אין כמו חבר טוב. חברך הטוב העומד לצדך בזמני משבר כבזמני שמחה, הוא נכס חשוב מאין כמוהו. אולי כדאי לנטוש את השאר, ולהעלות דווקא אותנו אל המכונית?

רבים מהנשאלים השיבו כפי ראות עיניהם, זה בכה וזה בכה. אך

האדם היחיד שענה את התשובה היצירתית והטובה מכולן, זכה בתפקיד היוקרתי, זו הייתה תשובתו:
"בעמדי בדילמה כזו, אפתור אותה כך. אצא מן המכונת, אתן את המפתחות לרופא בכדי שיסיע את הקשיש לבית החולים, ואני אעמוד עם חברי ואחכה לאוטובוס!"...

כאן אנו רואים את מידתו המופלאה של מי שהחסד ורוח הנתנה הפכו אצלו לאבן יסוד בתכונותיו. הוא מתבונן על העולם כולו מזווית של אדם המתחשב בצרכי הזולת – ואפילו על חשבון עצמו.
וכך אמר הרה"ק רבי יצחק מווארקא זצ"ל:
"יהודי צריך להיות כמו קוביית סוכר – שהיא נמסה כולה כדי להמתיק למישהו אחר!"...

*

כתוב בפרשה: "ויזכור אלוקים את נח... וישוכו המים".
על איזו זכירה מדובר, שבעקבותיה הסתיים המבול? כתוב במדרש: מה זכירה נזכר לו? שזן ופרנס אותם כל שנים עשר חודש בתיבה.
כלומר הדאגה והחסד שעשה נח עם באי התיבה והאכילם בזמן המבול, אותם זכר לו הקב"ה.
רואים מכאן, את העוצמה שיש בנתנה ובחסד, שכידוע מסירותו של נח לדאוג לכל אחת מהחיות, הייתה בצורה מושלמת וללא גבול,
מתוך שימת לב לפרטים הקטנים (כמו הסיפור עם הדיקית ועוד),
וזאת כשחלקם אוכלים ביום ואחרים בלילה וכדו', עד כדי כך גדולה מצווה זו, שיש בכוחה לסיים את המבול ולהוציא את נח מהתיבה, ק"ו בחסד שעושים עם בני האדם ומשתדלים לעשותו בשלימות ובשימת לב לצרכי הזולת, כמה כח והשפעה יש מכך.
וצריך להבין: הרי אין ספק, שלא לוקים לא חסרות דרכים להזין את בעלי החיים אשר בתיבה. בל נשכח, שעצם העובדה שהתיבה הצליחה להכיל את כל מיני בעלי החיים, זהו נס אחד גדול, והבורא

יכול היה לעשות נס עם המזון שלהם, אולם בכל אופן בורא עולם הטיל את המלאכה על נח. כמו שכותב הרמב"ן: "ציווהו שיתעסק ויעזור אותם הוא בכניסתם לתיבה, וישתדל בהם שיחיו כאשר ישתדל בנפשו".

וכי לנח היה זמן מיותר לדברים מעין אלו? וכי לא ראוי שצדיק בסדר גודל כזה יהיה ליבו פנוי לעבודה רוחנית? האם לא כדאי היה להכניס לתיבה צוות פועלים שיטפלו בבעלי החיים וכך נח יהיה פנוי לעבודת השם?

התשובה היא: זהו סוד הבריאה! דווקא מתוך "טיפול בבעלי חיים" אפשר לגדול! כשם שמכרות זהב נמצאים ברפש, כך אדם מסוגל לגדול דווקא מתוך הקשיים ומתוך "פסולת בעלי החיים". דבר נוסף לומדים מכאן: גדולתו של האדם נמדדת לפי היקף אחריותו, אפילו היא כוללת בתוכה בעלי חיים. גדולתו היא בהכרה באחריות זו המוטלת עליו.

*

"עולם חסד יבנה"...

על הפסוק בתהילים "עולם חסד יבנה" כתב הסבא מסלבודקא בספרו "אור הצפון": "כל העולם כולו, השמים והארץ וכל צבאם, נבראו במידת החסד, וכל פעולותיהם הן חסד. מידה זו היא הגלגל המניע את כל מערכות העולם, על ידה נבראו ועליה הם מתקיימים. ושומה על האדם להטביע בנפשו את המידה הזאת. עליו להתבונן בבריאה שנבראה בשבילו כדי ללמוד ממנה דרך חייו על הארץ. וכשם ש"עולם חסד יבנה", כן עליו לעמול כל ימיו בחסד, להשכיל ולהגיע למדרגה רמה כזו שישתוקק ויתאמץ תמיד להיטיב ולמלא עונג ועידון לכל הברואים בכל אשר יוכל".

*

להיות יותר יהודי...

החזון איש זצ"ל היה אומר, שכל יהודי אומר בבוקר 'שלא עשני גוי', ובוודאי הוא מודה לה' כי שם חלקו ונחלתו עם המסתופפים בצל השכינה. אך לקבוע עד כמה הוא יהודי – כאן המבחן הוא חסד. ככל שדמו של היהודי ספוג יותר במידת החסד, כך דמו 'מרוכז' יותר בכדוריות דם יהודיות... אם אנחנו רוצים להיות יהודים יותר – עלינו לעשות חסד יותר. ככל שנעמיק ונרבה את החסד – כך נהיה יותר יהודים באופיינו ובמעשינו.

*

כל אדם הוא "עני" ו"עשיר"...

ראיתי בשם אחד מגדולי ישראל שהסביר את העוני כמשל לכל מציאות של חיסרון בעולם. כל חיסרון בעולם נראה לנו כך במבט שטחי. אולם אם נעמיק בו נבין כי כל חיסרון במציאות הוא הדדמנות להשלמתו ולתיקונו ובכך לקידומה ועילויה של המציאות כולה. גם המציאות של העוני בעולם היא הדדמנות עבור האנושות כולה להוציא מתוכה את כוחות החסד והנתינה שלה ולהפוך את העולם למקום מוסרי וטוב יותר.

בני האדם תופסים את העניים כמעוררי רחמים אך לא כמעוררי כבוד. העניות נתפסת כחולשה וכמציאות שיש להעבירה מהעולם כליל ובני האדם רואים את העניים כמעמסה על הציבור ומקמצים את ידם לעומתם. לעומת זאת החיוב לתת לעני "די מחסורו" ולנהוג כבוד בעני נובע מתוך ראיית העניות כמציאות שעוזרת לכלל בני האדם להוסיף טוב בזכותה ולקדם את העולם. ראיית העוני דרך נקודת מבט זו מאפשרת להתייחס לעני מתוך רחב יד ולא מתוך קמצנות ושיפוטיות.

*

כתב הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל: על הפסוק "אלה תולדות נח, נח איש צדיק תמים היה", פירש רש"י שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשיהם הטובים, שהרי פורטו בפסוק מעשי נח ולא בניו. ומכאן שצריך אדם לחבב מעשיו הטובים, כשם שמחבב את ילדיו: יעסוק בהם מתוך שמחה ורצון ולא בקושי והכרח. וכשם שמטפח כל אחד מילדיו כפי יכולתו, כך ידקדק בכל אחד ממעשיו הטובים, קל כחמור, לעשותו בתכלית ההידור האפשרית". (ד"מ נח ד)

*

חסד זה לא רק צדקה...

"חסד" זה שבירת מחסומים בין אנשים, "חסד" זה יכולת להתחבר לרגשות של הזולת ולצרכים הנפשיים והרוחניים שלו. במובן זה, כשה' דורש מאתנו לאהוב ולעשות חסד, הוא מדבר לא רק על מתן צדקה, על תרומה של ממון ומוצרים אלא גם על תרומה של זמן, על גישה מתחשבת ויצירת תחושה של אהדה בין בני - אדם. הכנסת אורחים היא דוגמה טובה לכך שלפעמים נוח לנו יותר לממן למישהו חדר במלון מאשר לארח אותו בביתנו. זה אמנם מעשה צדקה, ואין לזלזל בו, אבל זה עוד לא מעשה של חסד אמיתי, שכן בחסד אנחנו נדרשים למעורבות אישית עם הזולת, ולעתים קשה לאנשים לגלות מעורבות כזאת. בני אדם מטבעם נרתעים משבירת מחסומים. משום כך התורה יוצאת מגדרה, כביכול, כדי ללמד אותנו כמה חיוני לעשות מעשי חסד, על אף שהחסד לפעמים מנוגד לטבע שלנו. חלק מהרתיעה שלנו נובעת מכך שאיש אינו רוצה להיחשב פתי או פראייר, אדם שאפשר לנצל אותו בקלות. לכן כשמישהו מבקש מאתנו טובה, לא כסף, אלא סתם טובה, להביא לו דואר או לקנות לו מצרכים וכו', הנטייה הטבעית שלנו היא לסרב מחשש שיש פה ניצול. יש בנו קול שאומר "למה לי לעשות לך טובה? מתי אתה עשית משהו בשבילי?" התורה רוצה שנפסיק לחשוב בצורה כזאת.

אסור לאדם לעשות טובה לאדם אחר תוך שהוא מזכיר לו שכאשר הנסיבות היו הפוכות, הוא סירב לעשות בשבילנו אותו הדבר, וזה הלאוו של "לא תיטור".

החסד, אם כך, הוא מטרה תובענית מאד. חסד דורש מאתנו שינוי מוחלט בגישה שלנו כלפי הזולת ובאופי ובאישיות שלנו.

*

הרב שך זצ"ל סיפר סיפור מדהים על מידת החסד של ה'חפץ חיים'. כה היה המעשה: "לאחר תפילת ליל יום כיפור, עזבו בני הישיבה בראדין את היכל הישיבה ופרשו לשנתם. בהיכל נותר בחור רווק בן שישים, שעקב מחלת ריאות שלקה בה לא נמצא לו זיווג, והוא ישב עצוב וממורמר.

לפתע ניגש אליו ה'חפץ חיים' והחל לשוחח עמו על הא ועל דא. ה'חפץ חיים סיפר לו כיצד הוא עצמו התייתם מאביו בגיל 10, ואיך נאלץ להסכים ולהינשא לבתו של אביו חורגו למרות שהייתה מבוגרת ממנו, כדי לשמור על שלום הבית של אמו ובעלה השני. ה'חפץ חיים' המשיך וסיפר לבחור על עוניו ותלאותיו וכיצד נאלץ להתמודד עם משכילי וילנא. "ועם הכל, תמיד הקב"ה עוזר לי ונמצא איתי, כי אף אדם אינו יודע מה טוב עבורו ומה רע לו. כל חיי ייחלתי לעזרת הקב"ה ונוכחתי שהוא אוחז ביד ימיני ומנחני לטוב לי", אמר ה'חפץ חיים'.

הרב שך סיים את דברו, באמרו: "כך ישב ה'חפץ חיים' זצ"ל ושוחח עם הבחור המבוגר, ניחם אותו בדברים והרבה עליו דברי נוחם, וכל זאת מבלי לדבר, בליל יום הכיפורים, ולו מילה אחת של תורה או ענייני מוסר ופחד הדין".

*

חסד מתחיל בבית!

עיקר מבחנו של האדם בכל המידות הוא תוך ביתו עם אשתו וילדיו! אם אינו עושה חסד בביתו אלא רק עם אנשים בחוץ – אין לזה שום ערך! שהרי כתב רבי חיים ויטאל זצ"ל, שמידותיו של האדם נמדדות לפי יחסו אל אשתו. על פי דברים אלה אמר הרב שלמה וולבה זצ"ל: "אדם העוסק בגמילות חסדים עם המון אנשים, מלווה ונותן, מבקר חולים, מנחם אבלים, משמח חתן ועוד, בודאי ישחק ליום אחרון בבוא פקודתו, כי זכויות רבות לו במעשה חסד. אבל ידע נאמנה כי בשמים בודקים איך התנהג עם אשתו. אם גם עימה גמל חסד כל ימיו, אשריו וטוב לו. אך אם אותה הקניט והזניח בבית, כעס והקפיד ללא חסד ונשיאה בעול, זה מכריע את דינו ולא יזכר מאומה מכל חסדיו שעשה עם אחרים".

*

מספרים על אברך יקר שהיה דבוק ברבו, והיה מקפיד להתפלל עמו מידי בוקר את תפילת שחרית, אך מידי פעם היה מאחר לתפילה. כשפנה אליו רבו ושאל לפשר האיחורים, ענה: "אני תמיד מתכוון להגיע בזמן, אבל לעיתים בדרך לבית הכנסת אני פוגש אם צעירה שעובדת קשה ובקושי מצליחה להחזיק מעמד. בכוחות לא לה היא צריכה לארגן חמישה ילדים, להלבישם, להאכילם ולקחת אותם למוסדות הלימוד, אז אני עוצר ומשתדל לעזור לה. "ישר כוחך" מתפעל הרב, "אולי נשתתף כולנו במעשה נאצל זה, צריכים לתת כתף ולעזור לה". "אה... אין צורך זו רעייתי"... ענה האברך השנון – ובעל החסד.

*

עשיית חסד בשלמות...

סיפר הגאון רבי משה מרדכי שולדינגר זצ"ל על רבו הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, שהיה מפורסם ברגישותו ובהבנה שהייתה לו לצרכי הזולת גם כשמדובר באנשים פשוטים. היה זה בשנותיו המאוחרות של הרב אברמסקי, כאשר באחד מימי החורף הקרירים בשכונת בית וגן, בעודו יושב ולומד בביתו, התדפק על דלתו יהודי, כשפנתה הרבנית לפתוח, עמד שם הוכל עם מזוודה מלאה בסוודרים, תוך שהוא מציע אותם למכירה. אמרה לו הרבנית, בחפץ לב הייתי קונה, אבל הארון מלא בסוודרים, כך שאין לי צורך בכך, אמר לה אותו הוכל, אם כך אז לפחות שאקבל ברכה מהרב, האזין הרב לדברים ומיד כשהכניסה הרבנית את הרוכל לחדר כדי לקבל את הברכה, הכניס הרב את ידו לכיסו והוציא משם סכום כסף נכבד ומסרו למוכר הסוודרים, כמובן שלאחר מכן גם בירכו בחום רב להצלחתו וכו' כשסיים הרב, יצא הרוכל מביתו שמח וטוב לב. אחר שיצא הרוכל, פנתה הרבנית לרב בשאלה, כזה סכום נותנים לו? ענה לה הרב בואי ואסביר לך, היהודי הזה מסכן הוא, אם באמצע החורף ועוד בשכונה הכי קרה בירושלים, מסתובב לו יהודי מבית לבית למכור סוודרים, כשברור לכל בר דעת, שכל תושבי בית וגן כבר הצטיידו מזמן בסוודרים לכל המשפחה, אם כן בטוח שמדובר באדם מסכן, שככל הנראה כבר התדפק על הרבה דלתות ובכל בית סירבו לקנות ממנו, מי באדיבות ומי בפחות אדיבות, כך שמזוודתו עדיין מלאה ולמעשה לא הרוויח כלום, אך בביתו יש לו כנראה אישה וילדים, שמחכים שאבא יביא כסף כדי שיהיה להם מה לאכול, בארוחת צהרים או הערב, אך מה הם יראו במקום זה, שאבא שם על השולחן מזוודה עם סוודרים במקום אוכל? לכן דבר ראשון צריך לתת לו כסף שיהיה להם מה לאכול ואח"כ כמובן לברך אותו.

*

ללמד אחרים זה חסד!

על הפסוק במשלי "חסד ואמת אל יעזבך קשרם על גרגרותיך כתבם על לוח לבך", כתב הגאון מווילנא: חסד נקרא מה שאין האדם מחוייב ליתן לחבירו, וזו הנתיה היא בתורת חסד. ואמת הוא המשלם

גמול לחבירו או לקרובו מפני שעשה לו כן. 'חסד' הוא ללמד לאחרים, 'ואמת' ללמוד בעצמו, כמו שאמרו חז"ל (סוכה מט ב): 'ותורת חסד' וכי יש תורה שאינה של חסד? אלא ללמד אחרים היא תורה של חסד שלא ללמד אחרים היא אינה תורה של חסד. כי מה שהאדם לומד בעצמו הוא מחוייב, כי לכך בא לעולם, כמו שאמרו חז"ל "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת", אבל ללמד הוא חסד".

והגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל כתב בהקדמה ל"נפש החיים": "שזה כל האדם, לא לעצמו נברא, רק להועיל לאחרים ככל אשר ימצא בכוחו לעשות!".

*

על ידי החסד אדם מכיר את עצמו...

אמר הגאון רבי אלעזר שמחה וסרמן זצ"ל: כאשר אדם מחזיק את אצבעו קרוב מאוד לעינו, כל הנוף שמסביבו מוסתר, ואפילו את האצבע שלו לא יהיה מסוגל לראות בבירור. רק אם ישכיל להרחיק את האצבע מן העין יוכל לראות היטב גם את הנוף וגם את האצבע. כך האדם, אם הוא מתמקד תמיד בצרכיו ורצונותיו האישיים, בהכרח מתעלם הוא לחלוטין מצרכיו של הזולת, וכמו כן לא יגיע להכרה עצמית בצורה חדה.

רק כאשר ירחיק מעט מעצמו את הדאגה לצרכיו האישיים – אזי יתעורר לדאוג לבעיותיו וצרכיו של הזולת, ובנוסף ילמד גם להכיר את עצמו!".

*

לסיום: מה עושים כשהשליח נכשל?

אחד המעשים הממחישים את רגישותו של נח כלפי סביבתו, הוא מעשה השבת היונה אל התיבה. לאחר שנח שלח בפעם הראשונה את היונה והיא לא מצאה מנוח לכף רגלה, נכתב בתורה: "וישלח ידו ויקחה, ויבא אותה אליו אל התיבה". היונה לא שבה ממש אל נח, אלא הייתה בסמוך לתיבה, ונח שלח את ידו והביא אותה אליו. מדוע היונה לא נכנסה בעצמה אל התיבה, כפי שנכנסה בפעם השנייה כשעלה הדית היה בפיה? ומדוע התורה כופלת בלשונה ואומרת: "וישלח ידו ויקחה, ויבא אותה אליו אל התיבה"? מדוע לא מספיק לכתוב "ויבא אותה אליו אל התיבה", ואנו נסיק מעצמנו שנח שלח את ידו כדי להביא את היונה אל התיבה?

אומר הנצי"ב: היונה רגילה בשליחויות – "לא היה מה בפיה להשיב, כמו שהייתה מלומדת. כסבורה, שלא יניח אדוניה להשיבה ריקם, על כן עמדה בצדי התיבה ולא שבה למקומה עד שנח חמל עליה ואחזה ביד עד שתנוח מעייפותה". כלומר, נח לא שלח את ידו רק כדי להביא אותה פיזית אל התיבה, אלא גם כדי שהיא תנוח בכף ידו לאחר מסעה, שלא הניב בשורה משמחת. היונה חזרה עם "מצב רוח" ירוד, ונח שלח את ידו כדי לחממה בכף ידו ולנחמה. מוסיף הנצי"ב: "ובא ללמדך – שכך ראוי לנהוג עם שליח כושל שלא הביא דבר תשובה מסיבה שאינו חייב בה, שמכל מקום ראוי לחמול עליו כמו שמנהג לעשות עם שליח שהחזיר שליחות לבעלים". זהו מוסר השכל עוצמתי ביותר – כל החיים אנחנו שולחים אנשים שיעשו עבורנו שליחויות, זה נכון ביחס לבני זוג, משפחה, ילדים/תלמידים, חברים או אפילו פועלים. קורה שאנשים כושלים בשליחותם וללא אשמתם. מה עלינו לעשות? ללמוד מנח, "לשלוח את היד" ולהעניק תחושה שאנחנו מקבלים אותם בכל מצב. (הרב משה שיינפלד שליט"א).

שבת שלום!

העלון מוקדש
להצלחת התורם וכל משפחתו
ברוחניות ובגשמיות

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com